

مرکز مدیریت حوزه علمیه خواهران

معاونت پژوهش

استان گلستان، شهرستان گرگان، مدرسه علمیه تخصصی الزهراء (سلام الله علیها)

عنوان:

بررسی تطبیقی شرایط امام از دیدگاه

امامیه و ماتریدیه

استاد راهنما

دکتر محمد حکیمی

نگارنده:

اعظم رجب لو

سال تدوین

1403

تحمیدیه

حمد و سپاس بی‌کران، خدای را که پروردگار جهانیان و سرچشمه‌ی علم و حکمت است. او که با فضل بی‌پایانش، انسان را به نور معرفت و دانش رهنمون ساخت و قلب‌ها را با شعله‌ی ایمان روشن کرد. خدایی که آغاز و انجام همه‌ی امور به دست اوست و هر موفقیتی از لطف و کرم او نشأت می‌گیرد.

سپاس بی‌کران پروردگاری را که در هر گام این مسیر علمی، ما را یاری داد و در برابر دشواری‌ها و چالش‌ها با الهام و هدایت خود، دل‌هایمان را به آرامش و امید مزین کرد. او که علم را چون چراغی فروزان در مسیر زندگی بشر قرار داد تا از تاریکی جهل رهایی یابد و به سوی کمال و سعادت هدایت شود.

خدایا! تو را شاکرم که توفیق پیمودن این مسیر علمی و نگارش این پایان‌نامه را به من عطا فرمودی و در لحظات سخت و طاقت‌فرسا، مددکار و راهنمای من بودی. هر چه از توست و هر آنچه حاصل شد، از لطف و عنایت توست.

اللهم صل علی محمد و آل محمد، که درود و رحمت بی‌پایان تو بر ایشان باد. آنان که مشعل‌داران هدایت، دانش و فضیلت‌اند و ما را به سوی تو و حقیقت رهنمون ساختند.

تقدیم:

تقدیم به بانوی دو عالم، حضرت فاطمه زهرا سلام الله علیها، اسوهی عصمت و طهارت، که عشق به امامت و ولایت از چشمه سار وجود پاک او جاری است.

تقدیم به رسول گرامی اسلام، حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه و آله، پیامبر رحمت و هدایت، که رسالت او جهان را به نور ایمان و توحید روشن کرد.

تقدیم به امامان اهل بیت علیهم السلام، چراغ های هدایت و کشتی های نجات، که پیروزی راه حق در طول تاریخ به برکت وجود آنان است.

تقدیم به روح پرفتوح شهیدان، که با خون پاک خود نهال اسلام را آبیاری کردند و راه حق و حقیقت را برای ما روشن ساختند.

تقدیم به شهیدان راه ولایت و امامت، که با ایثار و فداکاری، از حریم دین و ارزش های والای اسلامی دفاع کردند و میراث دار راه اهل بیت علیهم السلام شدند.

و در نهایت، تقدیم به منجی عالم بشریت، امام عصر (عج)، که چشم انتظاران عدالت و انسانیت، روزی ظهور او را به امید رهایی و برپایی حکومت حق و عدل به انتظار نشسته اند.

امید است که ثواب و برکت این اثر، به محضر پاک این بزرگان هدیه شود و به عنوان نشانه ای از عشق و ارادت به راه امامت و ولایت پذیرفته گردد.

با سپاس و ستایش از پروردگار بزرگ که توفیق علم و دانش را به من ارزانی داشت و همواره در مسیر زندگانی راهنمایم بود...»

قال الامام الرضا عليه السلام « مَنْ لَمْ يَشْكُرِ الْمُنْعِمَ مِنَ الْمَخْلُوقِينَ لَمْ يَشْكُرِ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ » (وسائل الشیعة:

ج 16 ص 313،)

با در نظر گرفتن این آموزه، بر خود لازم می دانم که از همه عزیزانی که در این مسیر من را یاری کردند، تقدیر و تشکر به عمل آورم، چرا که قدردانی از انسانها، قدردانی از الطاف الهی است که از طریق آنان به ما می رسد. بدین وسیله مراتب تشکر و قدردانی خود را از تمامی افرادی که در مراحل مختلف نگارش این پایان نامه مرا یاری کرده اند، ابراز می دارم.

نخست از ریاست محترم مدرسه علمیه الزهرا (سلام الله علیها) و مسئولین آموزشی و پژوهشی که با فراهم کردن فرصت تعلیم و تربیت، بستری مناسب برای ارتقاء علمی و فکری اینجانب مهیا نمودند، صمیمانه سپاسگزارم.

تشکر ویژه ای دارم از استاد راهنمای گرانقدر، که با تقبل مسئولیت راهنمایی این پایان نامه، با نهایت دقت، صبر و دانش ارزشمند خود، راهنمایی های بی دریغ و راهگشایی در این مسیر ارائه کردند. تلاش های ایشان و توجهات خاص ایشان همواره مشوق و مایه دلگرمی ام بوده است.

از همسر عزیزم نیز به طور ویژه قدردانی می کنم که با ایجاد فضای مناسب و حمایت های مادی و معنوی، زمینه ادامه تحصیل و تدوین این پایان نامه را برای من فراهم کردند. همراهی و پشتیبانی بی نظیر ایشان در این مسیر، انگیزه ای برای پیشرفت و استقامت من بوده است.

- (105) عبد الكريم الخطيب، الخلافة والامامة : ديانة. وسياسة، دار المعرفة للطباعة والنشر، بيروت : الطبعة الثانية. ١٣٩٥ هـ (١٩٧٥)
- (106) عجلوني، اسماعيل بن محمد، كشف الخفاء ومزيل الألباس، تصحيح و تنظيم: هنداوي، عبد الحميد ، المكتبة العصرية - بيروت - لبنان، 2006م.
- (107) العروسي الحويزي، عبد علي بن جمعة، تفسير نور الثقلين، تحقيق وتصحيح: رسولي محلاتي، سيد هاشم، اسماعيليان، ايران-قم، الطبعة الرابعة: 1415 هـ
- (108) العسقلاني ، احمد بن علي بن حجر ، الاصابة في تمييز الصحابة ، دراسة وتحقيق الشيخ عادل احمد عبد الموجود ، (بيروت ، دار الكتب العلمية ، 1995) .
- (109) علي، رباني گلپايگانی، ايضاح المراد في شرح كشف المراد، (قم، مركز مديريت حوزة علميه. (1382))
- (110) غزنوي، احمد بن محمد. محقق عمر و فيق داعوق، أصول الدين (غزنوي)، بيروت - لبنان، دار البشائر الإسلامية، 1419 هـ.ق.
- (111) فخلعي، محمد تقی، مجموعه گفتمانهای مذاهب اسلامي، نشر مشعر - تهران ايران، ١٣٨٣ ش.
- (112) الفراهيدي، الخليل بن احمد (1424هـ)، كتاب العين، دار الكتب العلمية - بيروت-لبنان
- (113) فياض لاهيجي؛ گوهر مراد، مقدمه: زين العابدين قرباني، تهران، نشر سايه. (1383)
- (114) الفيومي، أحمد بن محمد المصباح المنير في غريب الشرح الكبير للرافعي، تحقيق : د. عبد العظيم الشناوي ، دار المعارف , مصر .
- (115) القاري، الملا علي، شرح الفقه الأكبر (للإمام أبي حنيفة النعمان) مطبعة مصطفى البابي الحلبي، 1955 م.
- (116) القاني، عبد السلام بن ابراهيم. مقدمه نويس محمد علي ادلبي. نويسنده ابراهيم بن ابراهيم لقاني، و محمد محيي الدين عبد الحميد. ، 1411 هـ.ق.
- (117) قرشي، سيد علي اكبر، تفسير احسن الحديث، تهران: بنياد بعثت، مركز چاپ و نشر، - ١٣٧٤.
- (118) قرطبي، يوسف ابن عبد البر (م، ٤٦٣ ق) الإستيعاب في معرفة الأصحاب.

- (119) قشیری، مسلم بن حجاج، **صحیح مسلم**، بیروت، دارالفکر، 1398هـ.
- (120) القمی، علی بن ابراهیم، تفسیر القمی، تصحیح: طیب موسوی الجزائری، قم، دار الکتاب، 1404هـ ق
- (121) قندوزی حنفی، سلیمان بن ابراهیم، **ینابیع المودّة**، قم انتشارات شریف رضی، 1413هـ. و دارالاسوه 1416هـ.
- (122) القندوزی، سلیمان بن ابراهیم الحنفی، ینابیع المودّة لذوی القربی، تحقیق علی الحسینی، ط 1، (د. م، دار الاسوه، 1416هـ)
- (123) کمال الدین محمد بن محمد بن أبی بکر بن علی بن أبی شریف (ت 905 هـ)، المسامرة شرح المسایرة فی العقائد المنجیة فی الآخرة، ومعه حاشیة علی المسایرة، لزين الدين القاسم بن قطلوبغا المصری الحنفی (ت 879 هـ)، دار الکتب العلمیة، بیروت، لبنان، 1423 هـ - 2002 م.
- (124) کاشفی، محمد رضا، **کلام شیعه ماهیت، مختصات و منابع**، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، 1395.
- (125) لاهیجی عبد الرزاق بن علی، گوهر مراد. نشر سایه - تهران ایران، 1383 ش.
- (126) ماوردی، علی بن محمد، **الأحكام السلطانية**، قم، دفتر تبلیغات اسلامی.
- (127) الماوردی، علی بن محمد بن حبيب، الأحكام السلطانية والولايات الدينية، (بغداد، المكتبة العالمية، 1989).
- (128) المجلسی، محمد باقر، بحار الأنوار الجامعة لدرر أخبار الأئمة الأطهار، ط 2، (بیروت، مؤسسه الوفاء، 1983).
- (129) محسن خرازی، شرح **بداية المعارف الإلهية في عقايد الإمامية**، جماعة المدرسين في الحوزة العلمیة بقم. مؤسسه النشر الإسلامی - قم ایران، 1417هـ ق.
- (130) محسن قرائتی، تفسیر نور، تهران: مرکز فرهنگی درسهای از قرآن، 1383 ش، چاپ یازدهم
- (131) محقق اردبیلی، احمد، **مجمع الفائدة و البرهان**، بی جا: مؤسسه النشر الإسلامی، 1418 ق.
- (132) محقق حلی، جعفر بن حسن، المسلك فی اصول الدین، تحقیق: استادی، رضا، آستانه الرضویة المقدسة. مجمع البحوث الإسلامیة - مشهد مقدس - ایران، 1373 هـ ش.

- (133) محمد بن اسماعيل، **كتاب التاريخ الكبير**، دارالفكر، بی جا، بی تا.
- (134) محمد بن عز الدين الزرندي، **نظم درر السمطين في فضائل المصطفى و المرتضى و البتول و السبطين** (عليه السلام)، دار إحياء التراث العربي، بی تا.
- (135) محمد بن علي، شوكانی، **فتح القدير الجامع بين فنى الرواية والدراية من علم التفسير**، ناشر: دار الفكر - بيروت.
- (136) محمد بن محمد بن محمود، أبو منصور الماتريدي (المتوفى: 333هـ)، **التوحيد**، المحقق: د. فتح الله خليف، دار الجامعات المصرية - الإسكندرية،
- (137) محمد حسين، طباطبائي، **الميزان في تفسير القرآن**، مؤسسه الأعلمي، بيروت، 1393ق
- (138) المرتضى، علي بن الحسين الموسوي، **الفصول المختارة من العيون و المحاسن**، المؤتمر العالمي لألفية الشيخ المفيد، الطبعة الأولى، 1413هـ ق.
- (139) المرتضى، علي بن الحسين الموسوي، **الشافى في الإمامة**، تحقيق: السيد عبد الزهراء الحسيني الخطيب، مؤسسه الإمام الصادق للطباعة و النشر، ايران - طهران، الطبعة الثانية، 1986م.
- (140) المرتضى، علي بن الحسين الموسوي، **رسائل الشريف المرتضى**، اعداد: السيد مهدي الرجائي، منشورات دار القرآن، قم، 1405هـ ق
- (141) مصلح الدين كستلى، **حاشية الكستلى على شرح العقائد النسفية**.
- (142) مطهرى، مرتضى **مجموعه آثار استاد شهيد مطهرى**، تهران، انتشارات صدرا. (بی تا)؛
- (143) مطهرى، مرتضى، **يادداشت ها ی استاد، صدرا، قم** 1390ش.
- (144) مطهرى، مرتضى، **امامت ورهبرى**، نشر آثار شهيد استاد مرتضى مطهرى (ره)، 1400.
- (145) المعتزلى، ابن ابى الحديد، عز الدين بن هبة الله بن محمد، **شرح نهج البلاغه**، تحقيق محمد ابو الفضل ابراهيم، ط 2، (بيروت، دار احياء الكتب العربية، 1967م.
- (146) المعتزلى، القاضى عبد الجبار، **شرح الاصول الخمسة**، تحقيق د. عبد الكريم عثمان، مكتبة وهبة، القاهرة، ط 1 1384 هـ 1965 م.

- (147) المفيد ، ابو عبد الله محمد بن النعمان الكعبرى البغدادي ، الارشاد فى معرفة حجج الله على العباد ، تحقيق مؤسسه اهل البيت ، (ايران ، دار المفيد، د. ت)
- (148) ملاعبدالرزاق لاهيجى، سرمايه ايمان در اصول اعتقادات، تهران : انتشارات الزهراء 1403هـ. ق
- (149) منصور محمد ماضى، منهاج الإسلام فى الحكم، دار العلم للملايين - بيروت - لبنان، 1978م.
- (150) موسى خويى، سيد ابوالقاسم، **التنقيح فى شرح العروة الوثقى**، تقرير ميرزا على غروى تبريزى، ج2، قم: مؤسسه آل البيت، بى تا)
- (151) ميرحامد حسين، عباقات الانوار، كتابخانه امام اميرالمؤمنينعليه السلام، بى تا.
- (152) نائينى، الشجرة الالهيه، به نقل از احد فرامرز قراملكى، ماهيه الامامه وحقيقتها، العقيدة، العدد الاول، 1435هـ.ق.
- (153) نجفى، محمدحسن، **جواهرالكلام**، ج13 ص476 (ج2، قم: مؤسسه النشر الإسلامى، 1429ق).
- (154) النسائى ، ابو عبد الرحمن بن شعيب الشافعى ، خصائص امير المؤمنين على بن ابى طالب (كرم الله وجهه) ، تحقيق محمد هادى الامينى ، (د. م ، مطبعة نينوى الحديثه ، د. ت) .
- (155) النسفى ميمون بن محمد (ابومعين)، التمهيد فى اصول الدين، تحقيق: محمد عبدالرحمن الشاغول الشافعى، المكتبة الازهرية للتراث، بى تا.
- (156) نعمانى، محمد بن ابراهيم، **كتاب الغيبة**، تهران، مكتبة الصدوق، بى تا.
- (157) نورى طبرسى، سيد اسماعيل بن احمد، كفاية الموحدين فى عقائد الدين ، علميه اسلامى، ايران - تهران.
- (158) نووى شافعى، يحيى بن شرف، **شرح صحيح مسلم**، بيروت، دارالقلم، 1407هـ.
- (159) نووى، روضة الطالبين وعمدة المفتين، المكتبة الوقفيه، بى تا.
- (160) النيسابورى ، أبو الحسين مسلم بن الحجاج القشيري صحيح مسلم ، (ت 261 هـ) ، تحقيق : محمد فؤاد عبد الباقي ، دار احياء التراث العربى ، بيروت .
- (161) الهروى عبد الله ، المطالب الوفيه فى شرح العقيدة النسفيه، دار المشاريع، بيروت لبنان، 1435هـ.ق.

162) الهندی، علاء الدین علی المتقی بن حسام الدین، کنز العمال فی سنن الاقوال والافعال، ضبط

وتصحیح الشیخ البکری حیانی، بیروت، مؤسسۃ الرسالۃ، 1989م

163) الهیثمی، نور الدین علی بن ابی بکر، مجمع الزوائد ومنبع الفوائد، (بیروت، دار الکتب العلمیۃ

، 1988).

164) یعقوبی، احمد بن اسحاق تاریخ یعقوبی، دار صادر، بی تا.